

УДК 94:327

ДЕРЖАВНА ВЛАСНІСТЬ І ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВ У ПОЛІЦЕНТРИЧНОМУ СВІТІ ХХІ СТОЛІТТЯ: ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС

ТАТАРЕНКО Н.О.,
кандидат
економічних наук,
професор,
Проректор з
наукової роботи і
міжнародних зв'язків
Дипломатичної
академії України при
МЗС України

У статті аналізується співставність концептів «державна власність» і «економічна політика» в історичній ретроспективі та перспективі. Головний акцент зроблено на корисному досвіді Китаю для України, який багато в чому кейнсіанське явище, історично втілює у державні інституційні механізми. Китайська стратегія історично реалізовувалася в умовах відносно закритої економіки, за якої можна було забезпечити суворий контроль за переміщенням валюти і капіталів через кордон.

Ключові слова: зовнішня політика, економічна дипломатія, державна власність, економічна політика, поліцентричність, Україна.

Україна років незалежності – унікальний полігон, на якому у чистому вигляді відпрацьовувались усі без винятку інструменти глобалізації, і де так само у чистому вигляді віднайшли свій прояв її негативні сторони. Досвід України можна розглядати як експериментальний період, коли на її економіці фактично проходили перевірку ідеї монетаристів, що свого часу користувалися величезним політичним впливом і чий «економічні рецепти» розглядались як єдиний засіб «лікування хворих» національних економік.

Вашингтонський консенсус, сприйнятий Україною як догма та керівництво до дії, був, зокрема, продовженням філософії рейганівської адміністрації. Він включав такий комплекс заходів, як дерегулювання економіки, приватизацію державної власності, збалансований бюджет і жорстку антисоціальну політику. На думку учасників консенсусу, це неодмінно

мало сприяти економічному зростанню, підтягувати країну до рівня розвитку європейських держав і США. Проте, не всі звертали увагу на ту обставину, що, наприклад, в США політика монетаристів ніколи не була повністю реалізована - на зміну «Рейгономіці-1» дуже швидко прийшла «Рейгономіка-2»: коли негативні наслідки рестриктивної політики стали очевидними, відбулося швидке корегування економічного курсу - на всіх екстремальних за своїм характером напрямках спостерігався відступ у бік більш прагматичної ідеї. Те саме відбувалось і у Великобританії, де на другому етапі реформування держава згорнула приватизацію і навіть розпочала націоналізацію, ініціювала злиття і поглинання активів у банківському секторі.

Сьогодні очевидно, що й в Україні реформи за рецептами Вашингтонського консенсусу, які проводилися протягом двох десятиліть, дали в основному негативні результати. Але їхні архітектори до сьогодні стверджують, що у цьому напрямі зроблено недостатньо, аби національна економіка почала демонструвати ефективність як наслідок проринкових реформ.

Сутність усіх трансформацій, які забезпечували Україні статус країни з ринковою економікою, зводилась до зміни форми власності в країні – перехід від суспільної (державної) до приватної, адже вона є основною економічною інституцією, що визначає суспільно-економічну модель розвитку. З погляду реформаторів приватизація усіх без винятку державних об'єктів власності автоматично мала забезпечити високий рівень ефективності виробництва та формування раціональної структури національної економіки. Більше того – інтеграцію країни в світовий економічний простір на паритетних умовах.

Логіка таких трансформацій, зрозуміло, прийнятна для зацікавлених у привласненні колись державних об'єктів власності. Зважаючи, також, на те, що приватні підприємці, вступаючи у конкурентну боротьбу, змушені удосконалювати виробництво та підвищувати його ефективність, здатні заповнювати виробничі ніші, що утворювалися унаслідок недостатньої уваги з боку держави, формування приватної форми власності було і справді нагальним в країні, де суспільна власність була тотальною. Крім того, приватна власність завжди була основою міжнародної відкритості, оскільки інтереси приватних підприємців не мають національних ознак, а країна потребувала диверсифікації у міжнародний економічний простір на різних

рівнях, у тім числі – на мікроекономічному, оскільки це також підсилює стійкість внутрішньої економічної структури.

Проте цією логікою не можуть і не повинні керуватись уряди країн, покликані відстоювати загальнонаціональні інтереси. Держава як об'єднуєче начало існування суспільства має опікуватись міждержавною конкуренцією - особливою формою конкуренції, яка забезпечує суверенній країні або лідерство, або периферійність. Завдання формування засад лідерства може бути виконане лише за умови формування потенціалу і концентрації економічної спроможності, що знаходиться у розпорядженні держави. Коли держава сама є суб'єктом економічної діяльності вона на рівних веде діалог як з національним, та і з зарубіжним приватним підприємцем, а, головне, з іншими державами.

Водночас, і ринкова економіка не заперечує державну форму власності, розглядаючи її як рівноцінну «приватного підприємця», що має довести свою спроможність у конкурентній боротьбі. Так у Німеччині економічною основою поступального і стабільного розвитку ще урядом Л.Ерхарда, який вирішував проблему децентралізації управління, було сформульовано та узаконено основний економічний базовий принцип функціонування і розвитку національної економіки: рівноправність і конкуренція трьох форм власності – державної, кооперативної та приватної. Він зазначав, що за кожною з цих форм закріплені функції, похідні від інтересів, які за ними стоять. Та за державою-власником закріплено основну функцію – захист усіх інтересів, репрезентованих у суспільстві¹. Інші функції, покладені на державу є похідними від цієї, основної, проте усі вони орієнтовані на формування конкурентоздатної країни.

Існування потужного конкурентоздатного сектора державної власності завжди розглядалось як необхідна умова, провідний канал впливу на суспільно-економічні процеси. Завданнями, які покладаються на нього є:

- створення стратегічної, підконтрольної національним (загальносуспільним) інтересам інфраструктури розвитку;
- формування економічної бази раціонального управління (таргетування, планування) суспільними процесами і контролю за ними (в т.ч., у сфері міжнародних економічних відносин);
- формування державного ресурсного (матеріально-фінансового, бюджетного) потенціалу, який

може бути використаний для побудови необхідної економічної інфраструктури (інноваційної економіки), для розгортання кумулятивних процесів (інвестування у традиційні сфери – сфери національних переваг, тощо). Такий потенціал поступово нарощується, якщо державні підприємства є ефективними, тобто їхня діяльність прибуткова;

- формування каналу впливу на всі економічні процеси – на валютну політику, кон'юнктуру ринку, ринок зайнятості, ціноутворення, тощо;

- формування сектора зайнятості і контролю за тенденціями на ньому;

- формування базового рівню заробітної плати та еталонів розвитку ринку праці;

- створення матеріальної бази стабільного забезпечення потреб соціальної сфери.

При цьому механізми впливу держави-власника на всі означені сфери – економічні, суто ринкові, діють завдяки господарським ініціативам держави та базуються виключно на стимулюванні інтересів власників. За відповідними напрямками таке стимулювання виступає у різних формах. Основними напрямком впливу держави є стимулювання розвитку необхідної, раціональної, такої, що забезпечує конкурентні переваги, структури національної економіки. Як правило це здійснюється шляхом прямого фінансування створення структуруючих галузей, які стають каталізатором виникнення довкола них супутніх виробництв. Можливою формою є також фінансування державою на умовах підприємницької участі розвитку стратегічних підприємств і галузей, або створення за рахунок держави державних інноваційних підприємств та галузей. Довкола перспективних, стратегічно важливих підприємств і галузей утворюються супутні виробництва, які охоче фінансуються приватним капіталом, оскільки гарантом розвитку виступає держава і вона ж дозволяє уникнути інноваційних ризиків.

Фінансування прикладних наукових розробок у стратегічних галузях і стратегічно важливих підприємствах на умовах дольової участі, особливо тих, що сприяють формуванню засад інноваційної монополії у глобальному середовищі – у розвинених країнах світу це сфера інтересів держави. Прикладні наукові розробки є лише не найголовнішою частиною наукових розробок країни. Проте у цій царині, наприклад, у США, високо корпоративізований країні, 60% наукових досліджень та 20% будівельних робіт у продуктивному секторі здійснюється за державні кошти.

Більш пристальною увагою з боку держави зазвичай користується сектор фундаментальних наукових досліджень, який потребує значних коштів, забезпечує віддалений проривний ефект конкурентоспроможності, у перспективі може відіграти роль акселератора розвитку національної економіки, але не приносить швидких прибутків, високоризиковий, а тому є мало привабливим з комерційної точки зору. У цьому випадку державне фінансування та субсидування наукових установ, стимулювання наукового пошуку через встановлення певних преференцій, пряме формування і утримання дослідницьких центрів і державних програм розвитку науки є провідною складовою стратегії інноваційного розвитку.

Відомо, також, що провідні ТНК розпочинали свою діяльність за участі держави, більше того, держава підтримувала їхнє становлення на внутрішньому ринку, посилювала їхнє монополне панування з метою «вирощування» каналу економічної експансії у зовнішнє економічне середовище. Держава виходить з того, що така експансія ТНК забезпечує не лише нарощування економічного потенціалу та сфер впливу, а й міжнародну стійкість національної економіки, її конкурентоздатність, а також (що не маловажливо) зростання надходжень до державного бюджету, тобто приросту її власності.

Аналогічно тому, як формулює засади міжнародної конкурентоспроможності М.Портер, низка відомих авторів, економістів-теоретиків та державних діячів, серед яких Ф.Рузвельт, Л.Ерхард, Ф.Де Голь, і сучасних - Лі Куань Ю, Н.Саркозі, А.Меркель притримуються тези про провідну роль державної власності як «полюсу розвитку» національної економіки, функцію забезпечення стійкості якої виконують супутні, такі як індивідуальна та корпоративна, приватні форми власності.

Але усі вони наголошували на тій обставині, що баланс форм власності визначає стратегії розвитку країни у світовому середовищі. Якщо державна форма власності забезпечує державі переконливе «право голосу» у діалозі з апологетами приватного інтересу, то засадними принципами формування зовнішньої економічної політики країни стануть: пріоритетність загальнонаціональних інтересів відносно інтересів приватних, підпорядкування останніх загальносуспільним цілям; комунітаристська, а не ліберальна, модель розвитку, яка передбачає застосування політики екстернальної, розширювальної автаркії на від-

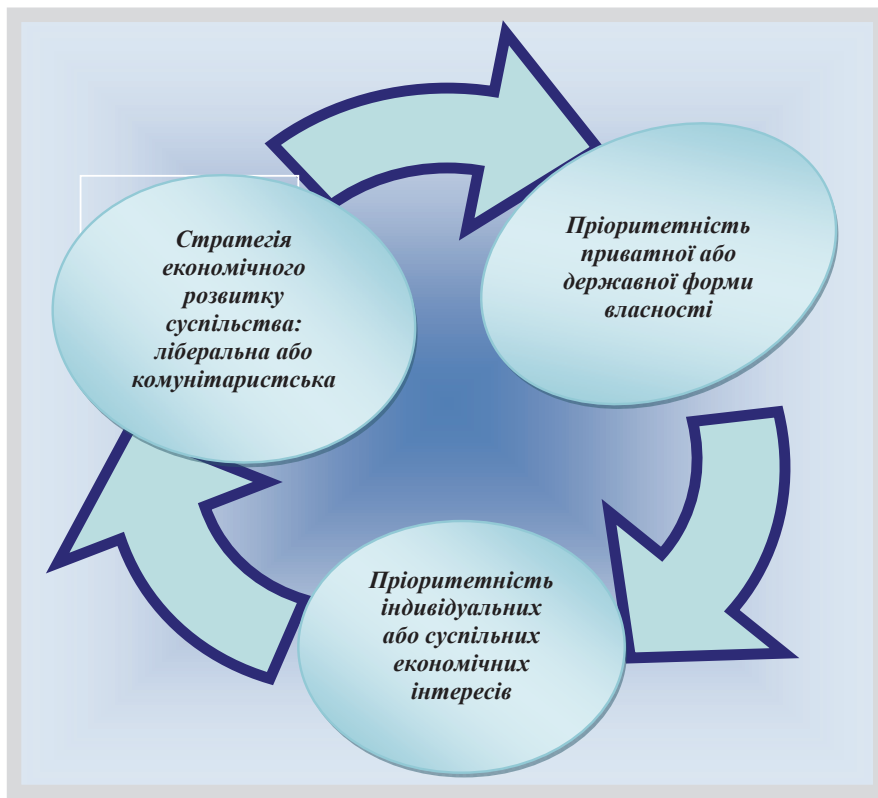

Рис.1. Визначеність стратегій економічного розвитку суспільства

міну від політики безмежної відкритості (Див.: Рис.1).

Ця визначеність поширюється і на модель розвитку національної економіки, в основу якої, відповідно, закладається принцип керованості, плановірності, що, звичайно, можливе лише за умов наявності значної частки власності держави.

Будь-який приклад потужного економічного розвитку, як то повоєнне відновлення економіки Японії, Західної Європи, Південної Кореї або Китаю, економічний прорив Сінгапуру спростовує рецепти, за якими розвиток національних економік у глобальному середовищі має спиратись на принципи стихійності, саморегулювання, відкритості. Навпаки досвід цих країн свідчить, що економічний успіх та економічна експансія ґрунтується на державному плануванні і управлінні, контролі над середовищем розвитку, на створенні стабільних політичних і економічних умов. Більше того, самі ці базові чинники неможливі без нарощування потужності держави, в основі якої – власність на стратегічні, прибуткові і структуруючі об'єкти. Саме вони мають бути джерелом надходжень і інвестицій держави та давати їй можливість на рівних вибудувати відносини з

приватним капіталом. Лише така паритетність дає змогу державі впливати на формування раціональної, адекватної потребам суспільства структури національної економіки. Саме цей прагматичний підхід на відміну від політики Вашингтонського консенсусу давав можливість цим країнам досягти вражаючих позитивних результатів.

Цікаво, що рецепти приватизації та дерегуляції від країн Вашингтонського консенсусу формулюються для «зовнішнього вжитку». У провідних країнах світу, коли вирішувались питання про засади формування потенціалу економічного прориву, чи докорінної зміни структури національної економіки, посилення конкурентоспроможності на зовнішніх ринках, держава перебирала на себе регулюючу і координуючу функції. І першим кроком на шляху до утвердження управлінської ролі держави ставала націоналізація.

Найбільш яскравим прикладом, зокрема повоєнної історії, стали процеси, які відбувались у Франції. Завдання, що стояли перед урядами у повоєнний період – відмова від пропорційного розвитку всіх галузей, формування нової економічної структури, перехід до високотехнологічного виробництва та участь у міжнародному поділі праці

на умовах країни. Основним кроком на цьому шляху стала націоналізація, яка, по-перше, повинна була забезпечити переваги держави у виборі шляхів розвитку національної економіки, а по-друге, сконцентрувати для нього фінансово-економічний ресурс. У результаті власністю держави стали фінансово-банківська система та найважливіші, стратегічні підприємства і навіть галузі. Держава отримала змогу впливати на потоки капіталів, отримувати суттєві доходи і впливати на рішення підприємців, які були змушені підпорядковувати вузько приватні інтереси інтересам загальнонаціональним. Ці ж методи використовувались у Англії та інших країнах Європи і, навіть, під покровом ордолібералізму, у окупованій союзниками Західній Німеччині.

Для вирішення проблеми виходу із економічних криз, особливо світових, усі країни-лідери вдаються до націоналізації як засобу, що забезпечує концентрацію у руках держави важелів координуючого впливу та планування розвитку. Про це свідчить і нинішня, 2008-2009 рр. світова економічна криза: для її подолання провідні держави вдавались до націоналізації банків – найпотужнішого ресурсу економічного впливу та розвитку.

Проте й у часи підйому, з метою упередження перегріву економіки, уряди використовують націоналізацію для відновлення механізмів планування. Так у США наприкінці 90-х років вирішувалось питання про встановлення балансу між впливом на економіку держави та приватного сектору. Давючи загальну оцінку ефективного співвідношення часток державної і приватної власності в країні, Голова ЕКААР-США Дж.Гелбрейт зазначав: «формула така: у капіталістичному суспільстві економіка зазвичай функціонує успішно, якщо держава контролює близько 50% ВВП. Зокрема, в США доля державних витрат у ВВП вагається від 30 до 50%, не рахуючи пенсійні і інші соціальні виплати. Тому уявлення про те, що активна участь держави в економіці протирічить нормальній життєдіяльності сучасної ринкової економіки, не відповідає дійсності. В умовах кризи, коли потрібні активні дії, ініціатива завжди належить державі. Коли стверджують, що її роль має бути зведена до мінімуму, то це ідеологічний постулат, позбавлений наукової основи»².

Можна стверджувати, що у довготривалій перспективі роль держави також може зростати, особливо, якщо економіка країни знаходиться на стадії переходу від однієї до іншої стадії зростання, і

у залежності від стратегічних настанов. Оскільки саме держава покликана створювати інститути, які сприяють економічному зростанню і корегують його. Йдеться не лише про необхідність регулювання підприємницької діяльності, рівню заробітної плати, екології, судочинства, тощо, а й про основні економічні функції – формування національної економічної структури, що гарантуватиме стійке зростання і оптимізацію потенціалу економічної експансії на зовнішні ринки; забезпечення функціонування економічної інфраструктури; створення умов, необхідних для підготовки робочої сили відповідного фаху і кваліфікації, тощо. Звичайно, при сприятливому для успішного розвитку економіки кліматі, як це було, наприклад, у Китаї, в цій справі беруть участь і недержавні організації, але лише в рамках довготривалої державної політики.

Тут слід наголосити, що сьогоднішній Україні особливо корисний досвід Китаю, який багато в чому кейнсіанське явище, засноване на швидкому та стабільному зростанні суспільного попиту, купівельної спроможності населення, ініційованих та профінансованих державою – спочатку у сільському господарстві, потім був перенесений у житлове будівництво, на інфраструктуру, створення прибережних відкритих економічних зон. Китайська стратегія реалізовувалася в умовах відносно закритої економіки, за якої можна було забезпечити суворий контроль за переміщенням валюти і капіталів через кордон. Крім того, формування засад економічного прориву супроводжувалось чітким державним плануванням та на основі державної власності - китайським Держпланом уважно вивчали всі можливі напрями економічного розвитку, засновані на різних теоріях, але бралися до уваги лише ті, які не руйнували базову інституцію економічного розвитку – суспільну власність.

Усе, що пов'язане з використанням заходів макроекономічного контролю, здійснюваного державою економічними методами, дуже широко і відкрито обговорювалось: у дискусії брали участь всі економічні інститути і представники всіх напрямів економічної думки, у тім числі державні організації, Центральний банк. Розглядалася і неоліберальна концепція розвитку українського (гайдарівського) типу. Але в умовах вільного, усестороннього обговорення, яке проходило в Китаї, така концепція не могла взяти верх, оскільки включала вимогу роздержавлення власності, що підривало основи корегуючих процесів.

З контекстом провідної ролі державної форми власності у Китаї пов'язується вирішення усіх проблем розвитку національної економіки. Проте, як уже зазначалось, регулювання розвитку провідних економік світу, що декларують свою відданість неоліберальним цінностям, також зосереджений довкола програм, ініційованих урядами.

Питання функціонування сучасної світової фінансової системи і досі вивчаються з точки зору універсальності фінансових форм західного зразку, необхідності запозичення базових основ вестернізації усіма країнами світу, як засобу такої універсалізації. Очевидно, що сучасна теорія циклу повинна бути переглянута на рівні підґрунтя, і вже зараз переглядається у цьому напрямку. Хоча слід зазначити, що протягом останнього двадцятиліття економісти неодноразово намагались внести зміни у базисні постулати теорії циклічного розвитку, кожного разу теорія обмежувалась аналізом двох елементів, які відігравали найбільш помітну роль в кризових явищах – фінансових інструментів і фінансових ринків у розрізі глобалізації світового господарства. Це є результатом суперечності, яка полягає в тому, що у неоліберальній теорії прогресивні зміни розглядаються з одного боку, як результат саморозвитку, а з іншого (і це суперечить лібералізму) – як нав'язані, цільові, заплановані і контрольовані «зверху» прогресивною політичною елітою. Тобто, вважається, що такі зміни мають бути нав'язані ринковій економіці, але важелі та підґрунтя впливу не беруться до уваги, тоді як на практиці роль суспільного регулятора відіграє держава, підґрунтям для корегуючих дій слугує державна власність (у США – корпоративна, монополізована, хоча й підконтрольна державі), а основним інструментом впливу – державний бюджет.

Зважаючи на те, що США перебрали на себе роль держави – світового регулятора валютно-фінансових відносин, можна говорити про те, що (як це витікає із логіки нинішньої світової фінансової кризи), процеси дерегулювання цієї системи останнім часом поглибилися настільки, що почали загрожувати не лише національній економіці США, але й світовому господарству в цілому. І причина такого дерегулювання у втраті державою контролю над корпоративною власністю – послаблення інституції державна власність», а відтак спроможності держави впливати на внутрішні та світові процеси. Однак, не визнаючи необхідності регулюючого впливу державної власності на національну економіку, уряд країни у період кризи,

яка розпочалась у 2008 році, починає стрімко нарощувати власність держави, викуповуючи активи збанкрутілих підприємств, і посилювати контроль за станом фінансів, прямо впливаючи на політику корпорацій. Саме такий вплив, а не політика державного дефіциту, дала змогу зафіксувати і призупинити розгортання кризи, зробивши її керованим процесом: державні фінанси витримали кризовий шок і допомогли країнам утримати відносну рівновагу.

Звичайно, порушення рівноваги державних фінансів, зокрема в країнах ОЕСР, зумовлене економічною кризою, мало своїм наслідком зростання бюджетного дефіциту і державного боргу. Проте підвищення процентних ставок по державним цінним паперам не відбулося. У США ставки по 10-річних державних облігаціях знизились з 4% в червні 2008 г. до 2,5% в січні 2009 г., а згодом зросли до 3,5% в середині 2009 г. Реальні процентні ставки були збережені на рівні темпів потенційного економічного росту, коли береться до уваги лише вплив макроекономічних факторів. А це означає, що в цілому ринок не вимагав відшкодувань за ризики, пов'язані з державним боргом, оскільки покупці облігацій не бояться ризику підвищення інфляції, яка контролювалась державою завдяки нарощуванню власності на фінансові активи та бюджетній стабільності. На сьогодні інфляційні очікування на найближчі 10 років у США і, так само зони євро, не перевищують 1,8%, тоді як у країнах, у яких бюджет і державний борг не підкріплені державною власністю (зокрема в Україні) вони виходять за межі 10-20 відсотків.

Якщо виходити із постулатів лібералізму – «для ринкової економіки існує лише три варіанти виходу з сучасної економічної кризи: заморожування приватного попиту, темпів росту, а відтак – рівню інфляції і процентних ставок; нарощування приватного попиту, що дозволяє нарощувати податкові надходження, та скорочення державних витрат, що автоматично призведе до скорочення державного дефіциту – тоді темпи росту будуть стабільно низькими, не чинитимуть інфляційного тиску і не викличуть зростання процентних ставок; нарощування приватного споживання при одночасному зростанні бюджетного дефіциту, що спровокує підвищення процентних ставок»¹. Проте у нинішніх умовах ринки цих країн уже давно контролюються державою: уряди скорочують бюджетні дефіцити,

¹ Mathieu C., Sterdyniak H. Quelles stratégies budgétaires de sortie de crise? // Lettre de l'OFCE. – P., 2009. – 2 dec. – N 315.

коли попит починає зростати, оскільки нинішні бюджетні дефіцити пов'язані з регулюванням і не свідчать про послаблення контролю за державними фінансами. На практиці бюджетна політика розвинених держав, витікає із їхньої спроможності, як власників певного фінансового ресурсу (для США – ступеню впливу на корпоративні фінансові ресурси), та орієнтована на ті соціальні завдання, які стоять перед державою – власником загально-суспільного ресурсу. Перш за все, це вирішення проблеми безробіття, посилення суспільного попиту, стимулювання інноваційного розвитку, тощо.

Державний вплив, направлений на скорочення дефіциту бюджету залежить від оцінки траєкторії потенційного росту, тобто від темпів безінфляційного росту. На початку кризи керівництво ОЕСР і ЄС (Єврокомісія) значно знизили оцінки темпів потенційного росту, і тому поставили завдання оздоровлення бюджетів. Проте, усупереч ліберальним рецептам, не за рахунок скорочення державних витрат, а завдяки зміні структури цих витрат. Уряди державним коштом стимулювали суспільне виробництво та попит, намагаючись протидіяти скороченню ринку праці і податкових надходжень. Зокрема, відзначалось, що «країни зони євро не можуть змиритись з рівнем безробіття у 10% і тому економічна політика повинна бути спрямована на нарощування обсягів виробництва і досягнення середньорічних темпів економічного зростання у 2,2%, що можуть собі дозволити лише економічно спроможні держави, які мають певний власний державний ресурс, щоб без ризиків здійснювати бюджетний вплив на суспільний та приватний сектор»².

Таблиця 1.

Деякі показники бюджетної політики провідних країн ОЕСР в 2009 р.

	Сальдо держбюджету	Державний борг	Спад виробництва*
	у процентах до ВВП		
Німеччина	- 3,4	73,1	- 6,7
Іспанія	- 11,2	54,3	- 9,8
Франція	- 8,3	76,1	- 6,2
Італія	- 5,3	114,6	- 9,2
Нідерланди	- 4,7	59,8	- 6,5
Зона євро	- 6,4	78,2	- 7,4
Великобританія	- 12,1	68,5	- 9,8
Японія	- 8,7	189,8	- 9,4
США	- 14,2	83,1	- 8,6

* У порівнянні з докризовим рівнем виробництва

² Там само.

За даними Єврокомісії, середньорічні темпи зростання в зоні євро в 2009–2011 гг. у 2,2% можуть бути досягнені завдяки витратам державного бюджету, спрямованим на реструктуризацію, нарощування попиту, обсягів виробництва і підвищення продуктивності праці, що може бути досягнуто за рахунок нарощування державних витрат, а політику «оздоровлення бюджету» можна буде розпочинати з 2011 року, коли, за прогнозами, стабілізується попит і економічне зростання.

Економісти МВФ³ пропонували протилежну стратегію виходу з кризи для економічно розвинутих країн, яка передбачає доведення співвідношення державного боргу до ВВП до 60% (докризовий рівень) лише у 2030 р. Сума державного боргу, прийнятна для приватних економічних суб'єктів, під час кризи, безумовно, збільшилась, оскільки домогосподарства намагались зменшити власність на ризикові фінансові активи, а підприємства – скоротити борги. Також домогосподарства, як і пенсійні фонди, намагаються скуповувати безризикові державні цінні папери. Експерти МВФ оцінюють структурний дефіцит розвинутих країн у 2010 г. у 1,5% ВВП, зазначаючи, що це пов'язано з бюджетними заходами по підтримці економіки. Їхні пропозиції зводяться до обґрунтування необхідності скорочення витрат на соціальні потреби. Водночас вони зазначають, що сучасна бюджетна політика розвинених країн не вписується, не підпорядковується правилам, сформульованим МВФ: держави надають підтримку національній економіці, спираючись на потужні важелі впливу – на потенціал, що знаходиться у розпорядженні держави, закриваючи свої економіки від зовнішніх шоків, а також плануючи і координуючи роботу приватного сектора.

Експерти країн ОЕСР у свою чергу зазначають, що обмежувальна політика може справити депресивний вплив на національні економіки і наголошують на необхідності проведення коштом держави структурних реформ, які здатні будуть переформатувати не лише споживчий попит, але й змінити пропозицію, забезпечивши кумулятивність процесів суспільного розвитку⁴. Зокрема, уряди провідних країн ЄС застосовують стимулюючі заходи щодо своїх економік, не зважаючи на вимоги Єврокомісії розробити бюджетні плани (Plans budgétaires de soutenabilité) на 2011–2014

³ Див.: Cottarelli C. и Vicals J. A Strategy for Renormalizing Fiscal and Monetary Policies in Advanced Economies. - IMF Staff Position. -2009. - Note, 22 sept.

⁴ OCDE, Perspectives Economiques. -2009. -Novembre.

роки, в яких знайдуть відбиток цільові установки щодо бюджетного дефіциту, скорочення державного боргу, зниженню рівня інфляції⁵ і навіть на затвердженні положення Пакту стабільності і зростання (2009-2010)⁶. Основною їхньою метою є зниження рівню безробіття і стабілізація попиту. Ці уряди притримуються тієї позиції, що труднощі у сфері державних фінансів можуть стати приводом для скорочення державних витрат, особливо соціальних, які не є причиною нинішніх труднощів і зростання державного боргу; що політика, спрямована на скорочення соціального захисту

є соціально і економічно небезпечною, оскільки спонукає домогосподарства до заощаджень на шкоду споживанню; що немає необхідності послаблювати європейську соціально-економічну модель, яка під час кризи довела свою стійкість і ефективність. Співробітництва між країнами вимагає інша проблема – для нарощування доходів національних бюджетів необхідно скоординована боротьба з ухилянням від сплати податків та забезпечення підвищення оподаткування фінансових прибутків⁷.

⁵ Giavazzi F. Issues in the design of a fiscal exitstrategy. - Paper for the Informal Ecofin Meeting. - Göteborg, 2009

⁶ Прийнятий в 1997 р. у ЄС Пакт стабільності і зростання вимагає, щоб рівень дефіциту державного бюджету не перевищував 3% ВВП країн-членів ЄС.

⁷ Див.,напр.: Pisani-Ferry J. Von Hagen J., Weizsäcker J. A European exit strategy - Bruegel Policy Brief - 2009.- Oct.

ПОСИЛАННЯ:

1. Ерхард Л. Благосостояние для всех. – М.: Начала-Прогресс, 1991. – 336 с. – С.237.
2. Д. Гелбрейт. Экономическая политика измеряется результатами //Проблемы теории и практики управления. – 1999. - №5.

Tatarenko Nataliia. State Property and Economic Policy of States in the Polycentric World of the XXI century: Historical and Economic Discourse / Diplomatic Academy of Ukraine under the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine

The comparability of the concepts of «state property» and «economic policy» in the historical retrospective and perspective is analyzed at the article. The main emphasis is on China's useful experience for Ukraine, which is largely a Keynesian phenomenon, historically embodied in state institutional mechanisms. The Chinese strategy was historically implemented in a relatively closed economy, in which it was possible to ensure strict control over the movement of currency and capital across the border.

Keywords: foreign policy, economic diplomacy, state property, economic policy, polycentricity, Ukraine.

Татаренко Н.А. Государственная собственность и экономическая политика государств в полицентричном мире XXI века: историко-экономический дискурс / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины. – К., 2017.

В статье анализируется сопоставимость концептов «государственная собственность» и «экономическая политика» в исторической ретроспективе и перспективе. Главный акцент сделан на полезном опыте Китая для Украины, который во многом кейнсианское явление, исторически воплотил в государственные институционные механизмы. Китайская стратегия исторически реализовывалась в условиях относительно закрытой экономики, при которой можно было обеспечить жесткий контроль за перемещением валюты и капиталов через границу.

Ключевые слова: внешняя политика, экономическая дипломатия, государственная собственность, экономическая политика, полицентричность, Украина.

Стаття надійшла до редакції: 11.01.2017

Рекомендовано до друку: 03.02.2017